

Miorița e rezultatul unui vast proces creativ, fără pereche pe alte meridiane, ce a început cu mii de ani înaintea perechii de Gânditori de la Hamangia. Transmiterea orală a modificat textul variantelor în pas cu evoluția mentalităților și a limbii.

Miorița are un caracter universal și atemporal. Nu doar național. E o capodoperă a literaturii universale. Strălucește și va străluci în lume prin conținutul de idei luminoase, etern valabile. A fost concepută ca să fie – și este – un ghid spiritual pentru înălțarea sufletească a oricărui om până la cele mai frumoase înălțimi ale înțelepciunii, ale poeziei și ale cerului.

Sala de lectură 1

Etimologiile cuvântului *cioban* falsifică istoria românilor și a altor popoare

Abordez aici etimologia a 24 de cuvinte, dintre care două sunt fundamentale în limba română: *București* și *cioban*. Etimologia toponimului *București* a fost insuficient studiată. Aduc elemente noi, din surse românești și externe, ignorate până acum. Voi arăta aici că etimologiile cuvântului *cioban* și ale derivatelor sale sunt eronate. Falsifică etnogeneza și identitatea istorică a românilor, precum și istoria tuturor popoarelor din Europa de Est.

În Albania, *Bucurie* (scris uneori *Bukurije*) e nume de fată.

Iorgu Iordan (1888-1986) zice că Bucur vine din albaneză, unde *bukur* înseamnă frumos.¹

¹ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Editura Academiei Române, București, 1963, p. 164.

Alexandru Graur (1900-1988) spune: „București e format, evident, de la un Bucur, dar povestea cu Bucur Ciobanul a fost inventată numai pentru a explica numele orașului.”¹ Confirm și întăresc afirmația lui Graur cu dovezi neștiute de el.

Am găsit că sunt 9 (nouă) sate străvechi cu numele București, răspândite prin toată țara și n-au vreo poveste de acest fel.² Opt au fost înglobate în comune cu alt nume, pe când încă nu se introduseseră codurile poștale, întrucât se făceau confuzii cu capitala. A rămas doar comuna Bucuresci, în județul Hunedoara, care păstrează ortografia veche a capitalei. Sunt câteva zeci de toponime derivate de la Bucur: 10 localități, plus multe toponime minore: dealuri, măguri, movile, păduri, vârfuri de munte, un lac, o vale, o mahala și câteva locuri izolate.³ Sunt și nume de familie Bucur,

¹ Alexandru Graur, *Nume de locuri*, Editura Științifică, București, 1972, p. 46.

² București – capitala țării, București – sat pe malul Prutului lângă Fălciu, București – sat în județul Ilfov, București – sat în jud. Tecuci, București – sat pe apa Vedei, jud. Teleorman, București – sat jud. Vâlcea, Bucuresci – sat jud. Hunedoara, București – numire veche a cătunului Erculești lângă Râmnicul Sărat, Bucureștii Mici – jud. Neamț, Bucureștii Noi – jud. Tecuci. Mai sunt și două toponime minore: București – deal în jud. Mehedinți, București – alt deal tot în jud. Mehedinți.

³ • George Ioan Lahovari, *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. 1 și 2, Societatea geografică română, București, 1898-1899: 10 toponime București (dintre care capitala, 5 sate, un cătun și 3 toponime minore), 8 Bucur, 4 Bucura, Bucuri, Bucureasa, Bucuroasa și Dealul-Bucurului.

• Iorgu Iordan, *idem*: București, în raioanele Brad, Galați, Tecuci, Vaslui și în Muntenia, Bucureștii Mici – în raionul Buhuș, Bucureștii – Noi în raionul Tecuci.

Bucureanu, Bucurel, Bucurescu, Bucuroiu, Bucurov. Numele Bucurov e prezent în România și în Ucraina. Vârful Ocolit, al doilea ca înălțime din Bucegi după Omu, a primit denumirea Bucura Dumbravă, ca semn de omagiu adus scriitoarei ce își alesese acest pseudonim.

Albanologul austriac Johann Georg von Hahn (1811-1869) spune că în albaneză *bucuria* înseamnă frumusețea, iar *bucura* înseamnă frumoasa.¹

Albanologul francez Édouard Schneider (1880-1960) zice că în albaneză *bukurî* înseamnă frumusețea, iar *bucuria* înseamnă ansamblul frumuseților.² Micile deosebiri pot fi dialectale și de notație fonetică.

• *Documente privind istoria României, B. Țara Românească, veacurile XIII-XVI*, Editura Academiei Române, București, 1956: București (oraș, cetate de scaun), București (sat lângă orașul Alexandria), București (pe Lunca Văd, regiunea Argeș), Bucurova (toponim lângă Strehaia).

• *România, atlas rutier*, Editura Sport-Turism, 1981: Bucura, Bucureasa, Bucuresci, București, Bucuroaia, Bucuru.

• *Indicatorul localităților din România 1941*, Imprimeria Institutului de Statistică, 1943: Bucuroaia jud. Bihor, Bucuroaia jud. Dâmbovița, Cătunul Cotu-București înglobat în Sălăgeni jud. Fălciu, Bucureasa înglobat în Târgu-Jiu ca suburbie și altele numite mai sus.

• Mai este satul Bucureni, comuna Dămuc, județul Neamț, un sat cu același nume în Bulgaria pe lângă Varna, Lacul Bucura și Vârful Bucura în Munții Retezat.

¹ Johann Georg von Hahn, *Albanesische Studien*, Verlag von Friedrich Mauke, Jena, 1854, vol. III, p. 16.

² Édouard Schneider, *Une race oubliée. Les Peélasges et leurs descendants*, Ernest Leroux Éditeur, Paris, 1894, p. 286.

Albanologul franco-albanez Mathieu Aref (n. 1938) spune că în albaneză *Bucur ești* înseamnă *cea care este frumoasă, frumoasa, frumoasă este ea*.¹

Etruscologul belgo-albanez Albert Nikollay (n. 1968) mi-a scris personal: „*Bucur* = frumos, *bukurosh-bukuroshët* (masculin) și *bukuroshe-bukuroshet* (feminin) = frumusețe-frumuseți, *Bukur + est* = *Bukuresht* = Frumos este”. Chiar așa este și a fost capitala României.

Denumirea Bucureștiului atestă că, încă de la întemeiere, așa cum o fi arătat în preistorie, oamenii de atunci au considerat că deja era o localitate frumoasă. O localitate a bucuriei, chiar și cu Dâmbovița necanalizată, care până mai adinea (sau adineaori, dacă vă e mai familiar) avea apa cea mai dulce de băut și era obiect de cult în cântece de preaslăvire. Și fără tramvaie sau metrou, tot frumos era Bucureștiul încă din preistorie, așa cum atestă etimologia cuvântului, vechi de nu se poate ști câte mii de ani. Din propria noastră neglijență, Occidentul nu știe că Bucureștiul este printre cele mai vechi orașe din lume.²

¹ Mathieu Aref, *Les Pélasges. Précurseurs de la civilisation greco-romaine*, Éditions Connessances et Savoirs, Saint-Denis, 2016, p. 330.

² Prin anii '70, când ceream telefonistelor din Berlin: *Verbinden Sie mich bitte mit Bukarest nach Rumänien!*, mă puneau în legătură cu Budapesta.

Dar ar fi nedrept să credem că alte sate nu erau frumoase. Spuneți-mi și mie care sat nu e frumos? Nu știu cum o fi fost sau cum este satul care se numea *Mierea până în grădină*, cu numele schimbat în *Mierea*, comuna Vernești, județul Buzău. Sau satul *Cinci nebuni*, veche denumire a satului *Pribeagu*, comuna Ulmu, județul Brăila. Presupun că a fost întemeiat de cinci țărani cutezători (cutezanța este considerată nebunie de cei hiper-prudenți, însă e cuvânt rămas de la daci, de la care moștenim cuvântul și caracterul ereditar și educațional pe care îl denumește) cu neveste și copii, pribegi numai ei știau din ce cauze usturătoare. Etimologiile toponimelor arhivează istorie, dar nu într-o monografie pe câteva sute de pagini, ci lapidar și criptic.

Semnalez aici că formele *ești* și *este* din română ale verbului *a fi* pot să fie puse în legătură cu formele albaneze *ešt*, *est*. Însă aceste cuvinte românești nu pot proveni din limba albaneză. La fel ca și alte cuvinte românești comparabile cu limba albaneză sau cu limba tracă și illirică, toate pot proveni dintr-o limbă mai veche, dispărută, limba pelasgilor, din care s-au desprins româna și albaneza.¹ Limba pelasgilor nu a dispărut

¹ Acest fenomen morfologic, cu forme verbale divergente în aceeași paradigmă, apare în structura limbilor indo-europene, la așa numitele verbe neregulate. Verbul *a fi* este neregulat în limbile romanice, germanice, slave, ca și în albaneză, greacă, latină și sanscrită. Până și în cele mai vechi limbi scrise, conjugarea neregulată a verbului *a fi* provine din diferite limbi și mai vechi, dispărute fără urmă. Paradigma morfologică a unor verbe și a unor adjective esențiale, de bază și cu cea mai mare frecvență de folosire, s-a alcătuit inițial dintr-o amalgamare de cuvinte complet diferite, care proveneau din limbile unor triburi sau grupuri de oameni separați și care au început să se unească și să formeze grupuri mai mari. Au alcătuit o limbă comună, bazată pe diferitele limbi ale triburilor care se uneau. Așadar, conjugarea sau formele oblice ale unor verbe și adjective provin din cuvinte inițial neînrudite, preluate de la diferite grupuri

fără urme, cum s-a crezut. A lăsat urme de neșters în lexicul moștenit de limbile albaneză și română, dar și în limbile popoarelor venite ulterior și care au preluat cuvinte de la populația locală: greaca și limbile slave din Peninsula Balcanică. A lăsat urme și în toponime pe țărmul nordic al Mediteranei, unde se întinseseră pelasgii, confundați de savanții medievali și ulterioari cu grecii și cu fenicienii.¹

de oameni. Grupul format dintr-un amalgam de triburi a alcătuit ceea ce se numește limba proto-indo-europeană sau indo-europeană comună. Această limbă comună răspândindu-se pe meridiane, s-a diferențiat în alte limbi. Concurența dintre limbile indo-europene și cele pre-indo-europene, ale localnicilor, nu este elucidată. Se știe că neregularitățile care au rămas în limbile moderne sunt relicve de arheologie lingvistică sau un ecou străvechi al vremurilor arhaice. Evoluția limbilor a rezolvat multe nereguli, deseori eliminând cuvintele de prisos, iar limbile moderne au devenit mult mai regulate decât limbile antice. Gramatica limbilor foarte vechi, precum sanscrita, era mult mai complexă decât cea a limbilor care au urmat, ca latina de exemplu, mult mai simplă. Limbile romanice sunt mai simple decât latina, iar limbile slave sunt mai simple decât limba slavă veche. (Guy Deutscher, *The Unfolding of Language*, Metropolitan Books, New York, 2005)

Guy Deutscher (n. 1969)

Limbile sunt pe cale de a se simplifica și mai mult. Unele categorii gramaticale sunt din ce în ce mai puțin folosite, cum ar fi perfectul simplu în limbile romanice. „Verbele neregulate *a fi* și *a avea* prezintă forme fluctuante la perfectul simplu, uneori chiar în interiorul aceleiași paradigme: de exemplu, în cazul verbului *a fi*, au fost înregistrate formele *fusei/fui* la singular, dar formele *furăm/fuserăm* la plural (vezi

GLR 1966).” (Andana Boioc Apintei, *Verbele a fi, a avea, a vrea la perfect simplu. Normă și uz, în Limba Română, Anul LXIX, Nr. 3-4, iulie-decembrie, București, 2020, p. 340/2*)

¹ Victor Ravini, *Din preistorie în viitor*, Editura Ideea Europeană, București, 2023, pp. 108-133.

Semnalez că românescul *barcă* poate fi pus în legătură cu albanezul *barka*, *barkë* pronunțat *barcă*. *Cucuvea* (bufniță) corespunde cu albanezul *kukuvaj*. Cuvintele *cal* și *cai* sunt mai apropiate de *kâl* și *kuai* din albaneză decât de *caballus*, *caballi* din latină. Mai semnalez încă alte paralele între lexicul român și albanez: *așchie* – *ashk* (așchie), *baftă* – *baft* (destin, șansă, noroc), *câne* – *qen* (câine), *cupă* – *kup* (cupă, vas), *curmei* – *kurm* (bucată, fragment), *crap* – *krap* (crap), *drac* – *drëq* (diavol), *drum* – *drom* (cale publică), *floc* – *flok* (fir de păr), *frunză* – *frynza* (frunze de la trestie), *pene* – *pên* (pene de pasăre), *plumb* – *plum* (plumb), *ramă* – *rêm* (ramă), *săgeată* – *sgjet*, *xgjët* (săgeată), *voal* – *vél* (voal).¹ Ar mai fi și altele, încă neluate în discuție de lingviști, însă discuțiile ar putea fi mai degrabă interminabile decât fructuoase, mai cu seamă că latina, greaca și alte limbi balcanice au preluat cuvinte de origine pelasgică.

Éduard Schneider argumentează sorgintea pelasgică și getică a lui Hercule și afirmă că: „Arma redutabilă și favorită a lui Hercule, ca și a geților, era arcul și săgețile. *Sgjet* în albaneză înseamnă săgeată. Acest popor [geții] deci poate fi pelasg sau de obârșie pelasgică.”²

Revenind la oile noastre – cum zic francezii – de unde avem cuvântul atât de important în limba română: *cioban*? În *Dicționarul Tezaur al Limbii Române* (DLR), la care au trudit câteva generații de lingviști vreme de un secol și mai bine, reeditat în 19 volume, cuvântul *ciobán* (masculin) definește patru noțiuni: 1. În franceză înseamnă *berger*, 2. numele unor câini mari ciobănești,

¹ Éduard Schneider, pp. 228, 252-259.

² *L'arme enfin redoutable et favorite d'Hercule comme des Gètes était l'arc et les flèches; or, Sgjet en albanais veut dire flèche; ce peuple donc pouvait être Pélasge ou d'origine pélasgique.* (Schneider, p. 94.)

3. vițel de bivol, 4. steaua Vega.¹ *Dexonline* prezintă 55 de definiții sau noțiuni diferite pentru cuvântul *cioban*.² Cunoașteți cumva un așa mare polisemantism la vreun alt cuvânt românesc sau din alte limbi? Cuvântul corespunzător pentru *cioban*, din orice altă limbă, n-are un asemenea polisemantism și nicidecum așa multe derivate de la el. Nu știu de ce nimeni n-a scos în evidență acest lucru extrem de semnificativ și rar, poate unic în lexicografia universală.

Investigarea etimologiei cuvântului *cioban* a început acum un secol și jumătate. Nu s-a putut ajunge la un consens în legătură cu proveniența lui. Voi face aici referiri doar la șapte lingviști reprezentativi, membri ai Academiei Române, deci cu cea mai înaltă competență și cu o autoritate științifică incontestabilă, oricât s-ar contesta între ei:

Alexandru Cihac (1825-1887) zice că *cioban* e preluat de la turci.³ Tot de la turci cică au luat și albanezii cuvântul *bucuros*.⁴

¹ *Dicționarul Limbii Române*, Tomul I, Partea II, Litera C, Academia Română, București, 1940, p. 436.

² <https://dexonline.ro/definitie/cioban/definitii>

³ Alexandru Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, Frankfurt, 1870-1879, pp. 565-566.

⁴ *Idem*, p. 715.

Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838-1907) arată că nu era posibil să învețe românii oieritul de la turci. Zice că *cioban*, în română, vine de la cumani și că turcescul *čoban* vine din persană.¹

Sextil Pușcariu (1877-1948) anulează etimologia lui Hasdeu și repetă părerea lui Cihac. Pușcariu era inițiatorul și coordonatorul DLR, unde și-a impus verdictul: *cioban* vine de la turci.²

Gheorghe Ivănescu (1912-1987), care mi-a fost profesor, respinge etimologia turcească și ne întoarce la cumani.³

¹ Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum magnum Romaniae*, vol. 3, Editura Minerva, București, 1976, pp. 71-74 (Prima ediție 1886).

² Sextil Pușcariu, *Limba Română*, vol. 1, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, București, 1940, p. 314.

³ Gheorghe Ivănescu, *Istoria limbii române*, Editura Junimea, Iași, 1980, p. 437. Dânsul mi-a fost profesor și îi sunt veșnic recunoscător că m-a salvat de la exmatriculare din Universitatea de la Timișoara pentru vinovăția că scrisem un articol în care propuneam o altă

Pe care dintre ei să-l credem? Singura lor dovadă că vine de la turci sau de la cumani e prezența cuvântului *cioban* în limba turcă și presupusa lui prezență în limba cumană, care e înrudită cu turca. Însă acest cuvânt nu există în *Codex Cumanicus*. Nu e atestat nicăieri în limba cumană. Și chiar dacă se va găsi cândva vreo atestare, asta nu dovedește că românii l-au luat de la cumani, ci invers: cumanii l-au luat de la români. În *Codex Cumanicus* sunt cuvinte cumane de origine latină. Singurul popor vorbitor al unei limbi romanice cu care au venit în contact cumanii sunt românii. În consecință: există cuvinte precedente preluate de cumani de la români. După logica cu care sunt susținute etimologiile turcă și cumană, ar veni cam așa: dacă eu am în buzunar niște bani, iar dumneavoastră de asemenea aveți bani în buzunar, concluzia e că banii mei provin de la dumneavoastră sau de la o rudă a dumneavoastră.

Nu e prima oară când unii lingviști aduc ca dovezi propriile lor presupuneri cu implicații într-un domeniu în care nu sunt specializați. Așa au lansat două false etimologii ale orașului Caracal. Iordan afirmă că vine din limba cumană *kara* (negru) și *kala* (fortăreață, castel).¹ Graur susține că numele orașului Caracal este „evident

etimologie pentru un cuvânt din DLR și pe care mi l-a publicat Iorgu Iordan în *Limba Română* nr. 6/1970, deci aprobat de doi academicieni. Decanul Ioan Géza Stoica propusese exmatricularea mea și fusese votată de frica lui. A fost dat afară anul următor, pe motiv că avea diplomă falsă. În realitate nu avusese nicio diplomă, dar fusese instalat decan pe criterii politice și căzuse în dizgrație, cum au mai pățit-o și alții, ca filosoful marxist-leninist Pavel Apostol, unul din cei care l-au distrus pe Lucian Blaga, și pe care l-a salvat din închisoarea comunistă François Mitterrand, fost coleg de facultate. De unde rezultă că pactul cu diavolul nu e garantat, ci e pe termen limitat.

¹ Iorgu Iordan, *Toponimie românească*, Editura Academiei, București, 1963, p. 270.

turcesc” și „însemna fortăreață neagră.”¹ Însă arheologii nu au găsit acolo nicio urmă de fortăreață sau castel care să confirme etimologiile lor bazate pe păreri. Expresia „evident turcesc” se sprijină pe o coincidență fonetică și pe hazard lingvistic, care se numește *paranomasie* (asemănare între cuvinte din limbi diferite). Paranomasia se încadrează în fenomenul numit *etimologie populară*, despre care a scris pe larg Graur.²

Lucru de mirare că atât Iordan, cât și Graur ignoră informațiile din două surse inexplicabil neglijate: 1. Toponimul *Caracal* (un sat înglobat în satul Păuleasa, comuna Miclești, județul Argeș)³ și 2. *Caracalul* (un sat care în trecut făcea parte din comuna Dârmănești, plasa Râul Doamnei, județul Muscel)⁴, unde nici acolo n-a existat vreo fortăreață sau castel. Pentru aceste toponime nu s-a propus nicio etimologie. Ele pot fi comparate cu celelalte toponime din România, Grecia, Italia, Franța și Persia de pe vremea lui Alexandru Macedon (după cum știm de la Plutarh), ce încep cu rădăcina *Car-*, *Cara-* din limba pre-indo-europeană, unde însemna *piatră*.⁵ Acest *Cara-* (piatră) din pre-indo-europeană și *kara* (negru) din turcă ilustrează fenomenul de *paranomasie*.

E semnificativ faptul că Iordan și Graur evită să discute etimologia cuvântului *cioban*. Rezultă că au fost

¹ Alexandru Graur, *Nume de locuri*, Editura Științifică, București, 1972, p. 26.

² Alexandru Graur, *Introducere în lingvistică*, Editura Științifică, București, 1965, pp.132-133.

³ Ion Iordan, Petre Gâștescu și D.I. Oancea, *Indicatorul localităților din România*, Editura Academiei Române, București, 1974, p. 98.

⁴ *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. 2, p. 185.

⁵ Victor Ravini, *Din preistorie în viitor*, Editura Ideea Europeană, București, 2023, pp. 147-153.

prudenți și n-aveau ce etimologie să propună fără a se compromite.¹

Ovid Densusianu (1873-1938) evită și el, dar se sprijină pe Hasdeu (*Columna lui Traian*, V, 103) și pune daco-românul *cioban* și macedo-românul *tșoban(baș)* pe lista de „cuvinte pentru care s-a admis o origine illirică”.² Așadar, Hasdeu oscilează între cumani și illiri.

Pușcariu și DLR ignoră atât originea persană a cuvântului turcesc semnalată de Hasdeu, cât și originea illirică semnalată tot de Hasdeu și citată de Densusianu. Conform lui Pușcariu și DLR, cuvântul turc *čoban* a venit mai întâi în limbile din Peninsula Balcanică: bulg. *čoban*, *čobanin*, serb. *čòban*, *čòbanin*, alban. *čoban*, grek. τζομπανης.

DLR precizează: *čoban* în limba albaneză înseamnă *păstor* și *Român*. Se știe că etimologiile dezvăluie explicit un transfer de cultură și originea transferului cultural. Ca, de exemplu, în engleză: *china* înseamnă porțelan și China. Sau tot în engleză: *suede* înseamnă piele de căprioară și corespunde cu numele francez al Suediei. Așadar, pielea de căprioară ajungea în Anglia din Suedia prin negustori francezi. Sau în română: *bască* înseamnă beretă cu marginile îndoite înăuntru și provine din Țara Bascilor. *Cravată* provine de la militarii croați din trecut. Sau *cheie franceză*: unealtă venită din Franța; francezii o numesc cheie engleză (*clé anglaise*). Deci: dacă

¹ Alexandru Graur, *Etimologii românești*, Editura Academiei Române, București, 1963.

² Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, Editura Științifică, București, 1961, vol. 1, p. 36 (Prima ediție 1921).

albanezii ar fi luat cuvântul *cioban* de la turci, cum susțin Pușcariu și DLR, ar fi însemnat *păstor* și *Turc*.

DLR afirmă cu ezitare: *cioban* „poate” că a trecut de la popoarele balcanice în română. Zice că *cioban* a trecut din albaneză la aromâni, unde e foarte rar (*čobanbaș*) și în toponimul *Ciobanlades* în Tesalia, iar prin serbo-croată la istro-români (*tošan*). Cuvântul s-ar fi transmis de la tătari sau prin români la ruși (*čabánŭ*), la polonezi (*czaban* „păstor, un fel de dans, un fel de berbece” și *caban* tot „un fel de berbece”) și la ruteni (*čaban* „păstor, bou”, *čobányk* „o pasăre de pădure”). Apoi cuvântul a trecut din română în maghiară (*csobán*, *csobány*).

DLR tratează separat omonimul *cioban* (neutru) având sensul vas de lemn, împreună cu *ciobănie* (fem.): un vas de doage cu două funduri. Zice că accentul e necunoscut. Cuvântul are trei etimologii: de la slavi, maghiari și sârbi. Susține că vine: „Din slav. *čban*, intrat în limba română, probabil, sub forma *cioban*, din ung. *csobány*, un fel de ploscă, iar sub forma *ciobăne* din sârb. *čòbanja*. Cf. Szinnyei, 335, Melich-Gombocz, Magy. etym. Szotár, 1118, Berneker, Slav. Wörterbuch 165. Cf. *ciuvaniu*”.¹

Cioban mai are ca derivat *Ciubánc* = vas vechi de pământ, care se întrebuintă pentru apă de băut, dar acum se fierbe apă în el, oală spurcată. Pentru etimologie, conferă *cioban* și ung. *csobánc* (DLR Tomul II: C, București, 2010, p. 487).

Mai există și cuvântul *ciubană* = lingură mare de lemn ciobănească, după cum explică Iuliu Zanne, care consemnează patru variante culese în Epir ale unui proverb: *Dacă ar face toate muștele miere, ar mânca-o*

¹ *Dicționarul Limbii Române*, Tomul I, Partea II, Litera C, Academia Română, București, 1940, p. 435.

ghiftâlii cu ciubana.¹ Ultimele două substantive nu apar în DLR. Grupul etnic *ghiftâli* poate fi ușor înțeles din context.

Este de remarcat asemănarea dintre cuvântul *baci* și segmentul enclitic din cuvintele juxtapuse *tșoban(baș)* în dialectul macedo-român sau *čobanbaș* în dialectul aromân. Aici avem fenomenul de bilingvism tautologic explicat de Guy Deutscher, comparabil cu modelul menținut în toponimele minore tautologice *Serre-le Haut* din Franța, unde termenul francez e traducerea cuvântului *serre* din limba pre-indo-europeană, care este etimologia cuvântului spaniol *sierra* = munte.

Întrucât *baci* este monosilabic și denumește un rang ierarhic superior, poate fi mai vechi decât *cioban* și poate proveni din limba pre-indo-europeană. Toate elementele sau aspectele cu caracter social și religios din variantele *Mioriței* sunt specifice culturii pre-indo-europene.²

Romulus Vuia (1887-1963, întemeietorul etnografiei românești ca disciplină de sine stătătoare) arată că românii din vechime erau considerați ca unul dintre cele mai importante popoare de ciobani și că vechi documente scrise menționează că, în baza unei tradiții străvechi, ei umblau cu turmele de oi din Moravia (Europa

Centrală) până la Marea de Azov și din Caucaz sau din Polonia până în Grecia. Popoarele din această zonă au cuvinte comune cu referire la oierit și au aceeași

¹ Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*, vol. VI, Editura Socecu, București, 1901, p. 362, proverbul 14210.

² Victor Ravini, *Miorița – Izvorul nemuririi*, Editura Alcor Edimpex, București, 2016 și 2017.

tehnologie, organizare și amenajări.¹ La Praga, am cerut în magazin, zicând pe românește, brânză și mi-a dat fără nicio ezitare brânză. Văzusem că se scrie *brynze*. Cehii mai au și sinonimul *sýr*, care poate fi pus în legătură cu *zer* și cu zicala: *A se alege brânza din zer*. Smântână în cehă este *smetana*, ca numele compozitorului ceh. Vreun strămoș al lui a fost poreclit Smântână.

Ovidiu (43 î.Hr.–17 d.Hr.) descrie în *Tristele* ciobanii locali, turmele de oi și lâna lor aspră (*Vellera dura ferunt pecudes*). O metopă de la Adamclisi prezintă o înghesuială de oi. Pe Columna lui Traian, romanii mână turme de oi capturate din Dacia. La Muzeul Unirii din Alba Iulia este expus un relief în piatră de pe vremea roma-

nilor, cu un cioban sprijinit în bătă și cu un picior relaxat, în aceeași poziție cum știm că obișnuiesc ciobanii și azi. Ce cuvânt aveau ciobanii din Dacia pentru meseria de *cioban*? Cu ce cuvânt se denumeau ei înșiși? Dacă ciobanii din Carpați au renunțat la cuvântul care dintotdeauna exprima meseria lor moștenită din străbuni și l-au înlocuit cu un cuvânt cuman inexistent sau turc luat de la persani, cum a dispărut acel cuvânt înrădăcinat în limbă, fără să lase nicio urmă?

¹ Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor II*, Editura Minerva, București, 1980, p. 131 (O culegere a operelor sale publicate începând de la 1914).